

ТЕМА

Под благия поглед на закона
Ива Пушкарлова

Вече цяло десетилетие държавата се чуди как да предотврати и накаже финансовите престъпления на организираната престъпност с поредица от законови недомислици

В своя лекция пред студенти от УНСС миналата седмица министърът на финансите стигна до заключението, че финансовите престъпления рушат устоите на държавата. Веднага след това Пламен Орешарски успокои, че от 1997 г. насам се наблюдава процес на "трайна тенденция за превенция на изпирането на пари". Дали това обаче е така?

Първи опити

Вярно е, че едва през 1997 г. българската държава за първи път показва признаци, че намира за лошо парите на организираната престъпност да бъдат изпирани и преливани в законната икономика. Тъкмо тогава организираната престъпност усилено узаконява капитали, генерирани на пазарите на наркотици, крадени автомобили и трафик на хора, и започва да ги инвестира в производството и търговията с храни и земеделска продукция, в износа на захар и др. Процесът е ускорен от падането на ембаргото срещу бивша Югославия и е улеснен от подготовката на приватизацията. Организираната престъпност започва да се интегрира в законното стопанство и да манипулира по корупционен път държавните механизми за регулация на пазара в свой интерес.

В този момент наказателният закон реагира против източването на кредитни институции и

изпирането на пари. Представянето на неверни сведения, за да се получи кредит при облекчени условия по чл. 254 от НК, обаче не е свързано в представите на законодателя с организирана престъпна дейност. Единственият намек за такава възможна връзка е предвиждането на по-тежки наказания, ако извършителят е ръководител на юридическо лице или търговец. Но текстът - така или иначе - е закъснял и недомислен. От него не следва, че кредитът се тегли, за да благоприятства дейността на юридическото лице или търговската дейност на дееца по престъпен начин. Тъй като такава зависимост не е указана в закона, тя не може и да се докаже. Винаги обаче е възможно търговец да търси кредит за дейност, която няма нищо общо с бизнеса му, и с този аргумент да отклони от себе си отговорност по цитирания текст.

Изпиране на пари

През 1997 г. законът нарича изпиране на пари "извършването на финансови операции или други сделки с имущество или средства, за които деецът знае или предполага, че са придобити чрез престъпление" (чл. 253). Престъплението не е тежко, а на всичкото отгоре законодателят се опитва да го свърже с организираната престъпност по възможно най-некомпетентния начин. Формулировката на разпоредбата не позволява да се идентифицира конкретен извършител, в резултат на което е неприложима. Това положение се запазва цели седем години. Едва през 2004 г. извършителят е описан като физическо лице, което изпира пари по поръчение на организирана престъпна група. В същото време обаче самото изпиране е трудно да се докаже. В действителност то се случва като поредица операции по заличаване на връзката между първичното престъпление и създадения с него доход. Като не казва нищо по този въпрос, законът създава само регулаторна мъгла.

През 2000 г. е въведена по-тежка отговорност за изпиране на доходи от наркотрафик. По това време обаче те са в основната си част узаконени и разпоредбата попада в празно пространство. Сред основните въпроси по нейното приложение е този дали за довършено изпиране на пари трябва да се приема първата или последната от поредица финансови операции. В първия случай деянието е довършено при действието на стария закон и той се прилага, независимо че присъдата може да бъде произнесена при действието на новия. Във втория случай процесът на доказване е толкова труден, че изобщо не се стига до прилагане на закон...

На тази осакатена регулация на отговорността за организирано изпиране на пари се крепи наказателната политика на държавата цели пет години. Измененията от 2002 г. не я подобряват. С тях е декриминализирано участието, образуването и ръководенето на престъпна група или организация, в която се изпират пари, и са криминализирани участието, образуването и ръководенето на организирана престъпна група, предназначена да изпира пари. Приложното поле на разпоредбата, с други думи, се стеснява само до най-висшата организационна форма на престъпна дейност - организираната престъпна група, която не само се среща по-рядко, но и се доказва по-трудно. Другите две форми - престъпната организация и обикновената престъпна група, остават извън обсега на регулацията, въпреки че те са по-масово, по-разпознаваемо и по-доказуемо явление.

По-сериозна е законодателната интервенция през 2004 г. Българските престъпни сдружения вече функционират като самостоятелна икономика в относително удобна политическа и пазарна среда и засилват влиянието си върху управлението на държавата. Отпада изискването

изпираното имущество да е непременно с престъпен произход, което предполага влизане в сила на осъдителна присъда за деянието, с което е генериран доходът. Законът улеснява доказването, като позволява да бъде установена само обществена опасност на „доходоносното“ деяние. За изпиране на пари е обявено прикриването на произхода, местонахождението, движението или действителните права върху имуществото. Самостоятелен текст криминализира и неговото придобиване, получаване, държане, ползване, преобразуване и спомагане да бъде преобразувано. Фразеологията на разпоредбата обаче съдържа неточност, която блокира пет шести от приложението ѝ, защото законът изисква деецът да знае или предполага незаконния произход на имуществото към момента на получаването му, а такъв момент може и никога да не настъпи.

Източване на еврофондовете

През 2005 г. беше криминализирано източването на фондове на ЕС или предоставени от ЕС на българската държава. То е определено в новия чл. 254б на НК. Текстът е относително навременен, тъй като в този период организираната престъпност изгражда пътищата си за достъп до еврофондовете. Недостатъците му обаче го правят неприложим.

Престъплението е неточно формулирано като "използване". Това е гражданскоправен термин, който се отнася до упражняване на правото на собственост върху вещи. Когато става дума за финансови средства, ползването им означава да бъдат "разходвани". За да се разходват обаче, те трябва да се намират във фактическата или разпоредителната власт на дееца. Но тя обикновено се упражнява от много лица, между които няма как да се установи връзка, относима към конкретното престъпление. В текста има и други пробойни. Той всъщност не изисква средствата да са получени от дееца, а изобщо да са получени от някого, т.е. да са излезли от фактическата и разпоредителната власт на ЕС или на българската държава. Между дееца и този, който ги е получил, би трябвало все пак да има някаква връзка, която е част от мотива на дееца да извърши престъплението. Тя обаче не е указана в закона. И макар да е ясно, че всички схеми за източване на финансов ресурс се градят върху нейната непроследимост, още по-ясно е, че когато и законът не казва какво да се търси, няма и какво да се намери.

По-нататък законът предвижда по-тежка отговорност, ако извършител е длъжностно лице, което разпорежда източване на еврофонд (чл. 254б, ал. 2). В тази разпоредба се имат предвид малцината особено глупави и неопитни служители, които директно заповядват определени финансови средства да бъдат разходвани не по предназначението им. Текстът се заобикаля успешно с всякакви широко практикувани форми на мълчаливо и съзнателно допускане на такава източване...

Очевидно е, че законодателната мудност и невежество създават уредба, която всъщност не пречи на организираната престъпна дейност да се развива, но за сметка на това изключително много пречи на правораздаването и на законната икономика.

"Трайна тенденция към превенция" ли?